

Nr 80

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändring
av vissa postavgifter; given Stockholms slott den 11
februari 1955.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att postavgiften för korsband, som uteslutande innehåller blindskrift, slopas. Enligt 4 § kungörelsen den 11 maj 1951 (nr 248) angående postavgifterna m. m. utgör avgiften för dylika försändelser för närvarande 3 öre per kg eller del därav.

Vidare föreslås ett sådant tillägg till 6 § nämnda kungörelse, att generalpoststyrelsen erhåller rätt att beträffande korsband av lokal karaktär medge rabatt — utöver vad som är möjligt vid nuvarande bestämmelser — å de avgifter, som utgår enligt den vanliga korsbandstaxan.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1955.

Närvarande

Statsministern ERLANDER,¹ ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson.

1:o

I skrivelse den 21 januari 1955 föreslår generalpoststyrelsen, att blindskriftsförsändelser fr. o. m. den 1 januari 1956 skall befrias från avgift.

Styrelsen meddelar, att portofrihet för blindskriftsförsändelser infördes i den internationella postutväxlingen genom beslut vid världspostkongressen i Bryssel år 1952. Bestämmelsen härom finns intagen i artikel 38 av världspostkonventionen. Såsom undantag från denna bestämmelse gäller emellertid, enligt artikel II av slutprotokollet till konventionen, att de länder, som i sin inrikes rörelse icke medgiver portofrihet för blindskriftsförsändelser, äger rätt att upptaga en avgift, som dock icke må överstiga den i deras inrikes rörelse gällande avgiften.

I Sverige upptages för såväl inrikes blindskriftsförsändelser som blindskriftsförsändelser till utlandet en avgift av 3 öre per kg. Beträffande avgiften för inrikes försändelser, vilken bestämmes av riksdagen, har beloppet tillämpats sedan den 1 april 1942. Beslutet härom meddelades av Kungl. Maj:t den 13 mars 1942. Avgiften för blindskriftsförsändelser till utlandet åter fastställs av Kungl. Maj:t. Den nu gällande avgiften, 3 öre per kg, har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 24 september 1934 tillämpats alltsedan den 1 januari 1935.

Maximivikten för inrikes blindskriftsförsändelser är densamma som i den internationella utväxlingen, nämligen 7 kg. Även i övriga avseenden tillämpas för inrikes blindskriftsförsändelser samma bestämmelser, som enligt världspostkonventionen gäller för sådana försändelser i de allmänt internationella förbindelserna. I blindskriftsförsändelser får förutom blindskriftstryck även sändas klichéer med blindskriftstecken. Detsamma gäller i fråga om sådant särskilt papper och sådana ljudupptagningar, som är avsedda uteslutande till bruk för blinda, under förutsättning att de avsändes från eller är adresserade till ett officiellt erkänt blindinstitut.

I skrivelse den 6 mars 1953 angående tillämpningen av vissa vid världspostkongressen i Bryssel fastställda avgifter m. m. anförde styrelsen be-

träffande kongressens beslut i fråga om avgiften för blindskriftsförsändelser bl. a., att den avgift, som svenska postverket upptar för dylika försändelser, närmast är av symbolisk karaktär och utan nämnvärd betydelse för postverkets ekonomi samt att den i flertalet fall även torde vara av underordnad ekonomisk betydelse för avsändarna av blindskriftsförsändelser. Styrelsen hyste dock vissa principiella betänkligheter mot en utvidgning av den av svenska postverket tillämpade portofriheten, som omfattar endast postsaksförsändelser samt försändelser gällande krigsfångar och civilinternerade. Sålunda borde enligt styrelsens mening, om ett statligt stöd till viss institution eller befolkningsgrupp kunde anses påkallat av humanitära eller andra skäl, ett sådant stöd icke lämnas i form av befrielse från postavgifter utan genom statsunderstöd i egentlig mening. Ett avsteg från denna princip kunde föranleda, att krav på liknande förmåner med samma eller högre grad av berättigande framställdes från andra håll. Styrelsen ansåg därför, att avgiften för blindskriftsförsändelser borde tills vidare bibehållas i såväl den utrikes som den inrikes utväxlingen.

Att styrelsen nu ansett sig böra upptaga frågan om portofrihet för blindskriftsförsändelser till förnyad behandling beror i första hand på att De Blindas Förening hemställt om omprövning av denna fråga. Föreningen har därvid bl. a. åberopat, att ett stort antal länder redan tillämpar avgiftsfrihet för ifrågavarande försändelser. Föreningen är visserligen ense med generalpoststyrelsen om att den nuvarande avgiften icke har någon större ekonomisk betydelse för de blinda men anser å andra sidan, att avgiftstväanget som sådant bereder de blinda ganska stora praktiska besvär och svårigheter i samband med inköp av frimärken och postandet av försändelserna. Styrelsen bekräftar för sin del de av föreningen lämnade uppgifterna beträffande portofriheten för blindskriftsförsändelser i utlandet. Av de 117 länder, som meddelat upplysningar om portot för ifrågavarande försändelser, tillämpar sålunda 73 länder avgiftsfrihet. Av de nordiska länderna slopade Danmark avgiften för blindskriftsförsändelser i samband med Brysselkonventionens ikraftträdande den 1 juli 1953. Norge tillämpar portofrihet sedan den 1 januari i år. I Finland däremot är blindskriftsförsändelserna liksom i Sverige alltjämt avgiftsbelagda.

Styrelsen har icke funnit anledning frångå sin principiella inställning till avgiftsfriheten för blindskriftsförsändelser. Däremot finns det numera vissa praktiska skäl, som talar för införandet av en sådan avgiftsfrihet. Det förhållandet, att ett allt större antal främmande länder medgivit portofrihet för blindskriftsförsändelser och att sålunda olika avgiftssystem tillämpas för ett och samma försändelseslag, medför nämligen olägenheter för den praktiska posttjänsten. Dessa är särskilt märkbara beträffande postutväxlingen med de nordiska grannländerna, i vilken antalet blindskriftsförsändelser är av förhållandevis stor omfattning. Att Danmark och Norge infört portofrihet för blindskriftsförsändelser bör därför, enligt styrelsens mening, tillmätas särskild vikt i detta sammanhang.

Sakläget är sålunda numera delvis ett annat än då styrelsen senast uttalade sig i fråga om avgiften för blindskriftsförsändelser. Med hänsyn härtill och till den ringa ekonomiska betydelse, som avgiften har för postverket, har styrelsen nu funnit sig böra förorda, att avgiftsfrihet medges för blindskriftsförsändelser. Denna avgiftsfrihet synes böra avse såväl inrikes som utrikes försändelser och tillämpas i den utsträckning, som föreskrives i världspostkonventionen. Jämlikt däri meddelade bestämmelser skall ifrågavarande försändelser, som från postal synpunkt hänföres till korsband, vara befriade från alla postavgifter. För flygbefordran av blindskriftsförsändelser skall dock erläggas tilläggsavgift enligt samma grunder, som tillämpas för övriga brevörsändelser. I den mån blindskrift expedieras på annat sätt än som korsband, t. ex. såsom paket, utgår avgift i vanlig ordning. Detsamma gäller beträffande postabonnemang på tidningar, som är utförda i blindskrift.

Departementschefen

Jag har ingenting att erinra mot generalpoststyrelsens förslag och hemställer därför att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med generalpoststyrelsens förslag utfärda bestämmelser rörande portofrihet för korsband innehållande uteslutande blindskrift.

2:o

I skrivelse den 21 december 1954 har generalpoststyrelsen föreslagit ett sådant tillägg till 6 § kungörelsen den 11 maj 1951 (nr 248) angående postavgifterna m. m., att styrelsen erhåller rätt att, i den mån så befinnes påkallat beträffande korsband av lokal karaktär, medge rabatt — utöver vad som är möjligt vid nuvarande bestämmelser — å de avgifter, som utgår enligt den vanliga korsbandstaxan. Tillägget skulle träda i kraft den 1 juli 1955.

Styrelsen erinrar i skrivelsen om att befordringsavgiften för sådana inrikes korsband, som utgöres av trycksaker (utom utgivarkorsband), affärshandlingar, varuprov eller varukorsband jämlikt riksdagens beslut för närvarande utgör: om försändelsens vikt icke överstiger 50 gram 10 öre, om vikten överstiger 50 men icke 100 gram 15 öre, om vikten överstiger 100 gram 15 öre för de första 100 grammen med tillägg av 5 öre för varje följande viktsats av 100 gram eller del därav. För inrikes affärshandlingar gäller dessutom, att minsta avgiften för varje försändelse är 25 öre.

Särskilda slag av trycksakskorsband utgör masskorsband och grupp-korsband.

Såsom masskorsband kan sändas inrikes trycksaksförsändelser, under förutsättning att minst 1 000 försändelser av sins emellan lika vikt och format samtidigt inlämnas av en och samma avsändare. Avsändaren är

skyldig att efter inlämningspostanstaltens anvisningar avlämna försändelserna sorterade och buntade.

Grupporsband är masskorsband utan individuell adress. De utdelas till vissa grupper av mottagare. Sammanlagda antalet på en gång inlämnade försändelser skall uppgå till minst 500. Samtliga försändelser skall vara av lika vikt och format. Postverket tillhandahåller uppgifter om antalet mottagare inom de olika grupperna. Det åligger avsändaren att med ledning av dessa uppgifter fördela försändelserna på resp. utdelningspostanstalter och att slå in de för utdelning genom en och samma postanstalt avsedda försändelserna i ett eller flera paket eller kuvert, adresserade till denna postanstalt.

Beträffande såväl masskorsband som grupporsband gäller, att de varken frankeras eller datumstämplas.

Avsändare av mass- och grupporsband åtnjuter i form av rabatt viss nedsättning i den vanliga taxan för trycksaker. Rabatten har i båda fallen bestämts av Kungl. Maj:t enligt bemyndigande av riksdagen (Rskr. 1919: 125). Rabatten för masskorsband har genom kungl. brev den 19 mars 1926 fastställts till 20 %. I fråga om grupporsband har genom kungl. brev den 29 oktober 1937 medgivits en rabattering med högst 50 %. Detta medgivande tillämpas av styrelsen på så sätt, att rabatten enligt en viss skala stiger med sändningarnas storlek. Sändningar, som omfattar mer än 20 000 försändelser, kommer i åtnjutande av den högsta medgivna rabatten, 50 %.

Med inrättandet av mass- och grupporsbandsrörelserna har en med hänsyn till såväl allmänhetens som postverkets intressen påkallad anpassning skett till marknadens behov av enkla och billiga distributionsformer för masstrycksaker. I portohänseende har anpassningen skett enligt principen, att försändelser, som ställer sig särskilt förmånliga för postverket ur arbets- och kostnadssynpunkt, bör komma i åtnjutande av avgiftsnedsättning. Anordningen har medfört stora fördelar för både allmänheten och postverket. För allmänhetens del har utsändningen av masstrycksaker väsentligt underlättats. Postverket har tillförts en stor postmängd, som möjliggör ett bättre utnyttjande av distributionsapparaten och medför ett betydande inkomsttillskott. Under år 1953 distribuerades i runt tal 41 milj. masskorsband och 31 milj. grupporsband för en sammanlagd portokostnad av 6 milj. kr. År 1954 har både mass- och grupporsbandsrörelserna ökat kraftigt i omfattning — antalet grupporsband, beträffande vilket försändelseslag ökningen är särskilt markant, beräknas stiga till ej mindre än omkring 60 milj. — vilket ytterligare understryker, att det är ett mycket väsentligt behov, som tillgodosetts genom inrättandet av dessa rörelsegrenar.

Postverkets monopolrätt berör blott i begränsad omfattning korsbandsförsändelser. Endast de korsband, som innehåller sådana skrivna medde-

landen av personlig karaktär, vilka enligt särskilda medgivanden får förekomma i korsband, omfattas av postmonopolet. Varuprov och varukorsband samt flertalet trycksaker och affärshandlingar faller däremot utanför detta. Vidare anses varje befordran, som ombesörjes av avsändaren själv eller genom en i hans tjänst anställd eller för visst tillfälle anlitad person, falla utanför monopolet.

Särskilt i fråga om sådana lokala korsbandsförsändelser, som distribueras i större mängd och med stark koncentration inom utdelningsområdet, förekommer enskild utdelning. Under de senaste åren har nämligen sändningar av denna karaktär tillkommit, beträffande vilka det varit möjligt att ordna en enskild distribution till lägre kostnad per försändelse än nu tillämpligt korsbandsporto. Till en väsentlig del är dessa sändningar en följd av att vederbörande avsändare, i samband med övergång till hålkortsmetoden i sitt kontorsarbete, ändrat formen för vissa av sina kontakter med kunderna. Den enskilda lokaldistributionen av korsbandsförsändelser är visserligen obetydlig i jämförelse med postverkets lokalutdelning av korsband, men den omfattar dock numera åtskilliga miljoner försändelser per år. Man måste vidare räkna med att den kommer att tilltaga i omfattning, bl. a. i samband med ett utvidgat utnyttjande av de fördelar, som hålkortsmetoden innebär. Förhållandet kan därför icke negligeras av postverket.

Ifrågavarande lokalförsändelser utgöres huvudsakligen av vissa slags räkningar och tryckalster, vid postbefordran hänförliga till försändelselagen affärshandlingar resp. trycksaker. I vissa fall innehåller de varor — oftast i kombination med ett tryckalster — varvid de vid postbefordran skulle taxeras som varuprov eller varukorsband. Som ett typexempel kan de lokala elräkningarna tjäna. Fyra å fem milj. dylika räkningar per år utdelas för närvarande i sådan ordning, att de är möjliga att återföra till postdistribution. Avsändarna är intresserade av en dylik överföring, men en förutsättning är, att postverket kan erbjuda ett lägre porto än det nu tillämpliga. Beträffande de lokala elräkningarna talar flera omständigheter för att en eventuell postutdelning skulle vara särskilt gynnsam för postverket ur arbets- och kostnadssynpunkt. Det är själva den lokala begränsningen av utdelningen, det relativt stora antalet försändelser i varje utdelningsomgång, den starka koncentrationen inom varje utdelningsområde, den regelbundna inlämningen, uppskovsmöjligheten beträffande utdelningen samt det förhållandet, att räkningarna av avsändarna är ordnade på ett sätt som väsentligt underlättar postutdelningen. Försändelserna skulle vidare icke behöva frankeras eller datumstämpas.

De lokala elräkningarna har här särskilt berörts därför att de utgör en förhållandevis stor grupp av de försändelser, varom här är fråga. De är samtidigt ett representativt exempel på dessa försändelser. De omständigheter, som skulle göra en eventuell postdistribution av dessa elräkningar

särskilt förmånlig för postverket ur arbets- och kostnadssynpunkt, föreligger i allt väsentligt också beträffande övriga ifrågasvarande försändelser. Variationer förekommer givetvis i fråga om antalet försändelser. Vidare kan regelbunden inlämning ej alltid påräknas, men avsändaren kan i stället erbjuda en ungefärligen likvärdig förmån genom att i god tid underrätta vederbörande postanstalt om planerade utsändningar och genom att anpassa tidpunkten för inlämningen efter postverkets eventuella önskemål.

Enligt generalpoststyrelsens uppfattning är det angeläget, att en lämplig anpassning kommer till stånd från postverkets sida, så att avsändarna av berörda lokala korsbandsförsändelser finner med sin fördel förenligt att distribuera dessa genom postverket. Därmed skulle allmänhetens anspråk på postverkets användbarhet för ändamålet — vilka anspråk måste anses berättigade — uppfyllas. Vidare skulle postverket tillföras en ökad postmängd, som skulle medföra ett mera rationellt och alltså även mera lönsamt utnyttjande av distributionsapparaten. Anpassningen måste för att få avsedd verkan i främsta rummet ske i form av en portoreducering. Denna reducereing måste givetvis hållas inom en för postverkets del ekonomiskt riktig ram. Detta innebär, att den endast bör komma sådana korsbandsförsändelser till godo, beträffande vilka nämnda speciella skäl för avgiftsreducering föreligger, och vidare att reducereingen i fråga om dessa försändelser icke bör bli större än vad som är påkallat för att vinna ifrågasvarande syfte.

Grunden för portoreduceringen, vilken bör ske i form av rabatt på tillämpligt korsbandsporto, skulle alltså bli densamma, som nu tillämpas beträffande mass- och grupp korsband, nämligen att postverket skulle kunna uppnå särskilda, genom villkor för rabattens åtnjutande fixerade förmåner ur arbets- och kostnadssynpunkt. Ett visst mått av sådana förmåner bör vara förutsättningen för att en reducereing överhuvudtaget skall komma i fråga. Om detta mått avsevärt överskrides, bör en något större reducereing kunna lämnas. Reduceringen bör liksom i fråga om grupp korsband kunna varieras. Detta är motiverat även av den anledningen, att behovet av och utrymmet för rabatt är olika stort för olika försändelseslag, såsom trycksaker, varuprov, varukorsband och affärshandlingar. Särskilt beträffande affärshandlingar kan en större rabattering vara påkallad på grund av den högre minimiavgiften för dessa försändelser. Med hänsyn till dessa variationer synes det icke lämpligt, att någon fix gräns fastställs för rabatten, utan styrelsen bör få rätt att medge reducereing inom ramen för vad som befinnes påkallat.

Det lokala område, inom vilket utdelning mot nedsatt avgift kan erbjudas, bör fastställas från fall till fall under hänsynstagande till rådande postala förhållanden i trafiktekniskt hänseende, brevbäringens utbyggnad på resp. orter, den lokala administrationens omfattning m. m. En sådan

lösning är den enda ändamålsenliga. Därigenom undviktes de praktiska svårigheter, varmed det tidigare lokalportot i så hög grad var förknippat och som sammanhängde med att tillämpningsområdena för portot fixerades enligt en viss, i princip för alla orter giltig norm.

Styrelsen anför vidare, att den ägnat detta spörsmål ett ingående studium och grundliga överväganden. Det föreslagna rabatteringsystemet anknyter till de system, som redan tillämpas beträffande mass- och grupp-korsbanden, och är enligt styrelsens uppfattning det enda medel, som för närvarande står till buds för att lösa problemet på ett för såväl allmänheten som postverket fördelaktigt sätt. Om förslaget genomföres, kan man räkna med att utdelningen av flera miljoner försändelser per år kommer att på relativt kort tid överföras till postverket. Det föreslagna rabatteringsystemet kommer emellertid med all sannolikhet att få ännu större betydelse på längre sikt. I samband med den mekanisering och rationalisering, som nu kännetecknar affärlivet och som utgör en av förklaringarna till den markanta ansvällningen på senare tid av mass- och grupp-korsbandsrörelserna, får man nämligen räkna med tillkomsten av stora mängder lokala korsbandsförsändelser av sådan karaktär, att det skulle vara möjligt för avsändarna att anordna utdelning till lägre kostnad per försändelse än eljest tillämpligt vanligt korsbandsporto. Eftersom det här väsentligen är fråga om prognoser, är det emellertid icke möjligt att nu i siffror beräkna det inkomsttillskott, som den föreslagna möjligheten till rabattering skulle kunna medföra för postverket.

Departementschefen

Jag tillstyrker generalpoststyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med generalpoststyrelsens förslag utfärda bestämmelser rörande rätt för styrelsen att medgiva avgiftsnedsättning beträffande korsband av lokal karaktär.

Till vad föredragande departementschefen under punkterna 1:o och 2:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämmer, behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Dagmar Bruno